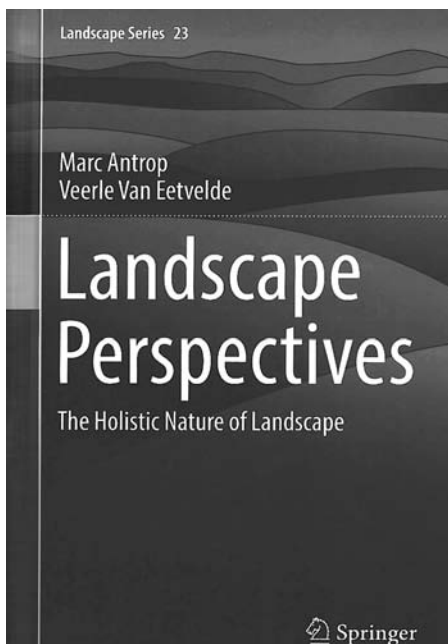

Marc Antrop, Veerle Van Eetvelde: Landscape Perspectives. The Holistic Nature of Landscape

„Věda je jen jedna, a to ta globální, regionální jsou jen přístupy“ – zhruba takto vyznívala vědecká doktrína uplynulých 30 let v českých luzích a hájích. V globální krajinné ekologii se prosazovaly až na čestné výjimky spíše americké univerzity. Regionální rozdíl v přístupech ilustrovaly např. odlišné edice knih Almo Fariny (1998, 2000) a dalších autorů z evropských univerzit (viz seznam literatury na webu Živy), ještě výrazněji se pak promítly do literatury o zelené infrastruktuře. Má to svou nezpochybnitelnou logiku – regionální krajiny a jejich vývoj, osídlení a využití jsou neodmyslitelně spjaty s kulturou, historií a socioekonomickými poměry. Kořeny cílené kultivace krajiny sahají v Evropě od antiky přes raný středověk dále, na časové ose se komponování a estetické přetváření krajin na jedné straně překrývá s obdobím zámožských objevů a cest na straně druhé. Možná i proto evropská krajina není prostorem osídleným buď jen divokou přírodou, nebo jen člověkem, ale má svůj lidský rozměr a konotaci. Zatímco předchozí recenze přiblížila krajinu jako soubor nik – stanovišť s prostorově závislou utilizací zdrojů, stávající kniha představuje krajinu celistvou ve smyslu vnímání a regionálního pojetí ovlivněného kulturními aspekty vlámské krajiny, její historie, uměleckého ztvárnění, průmyslové restrukturalizace a postupné obnovy (oba autoři působí na univerzitě v belgickém Gentu, což se odráží na obsahu i náplni knihy).

Vymezení „holistického“ přístupu a metaanalýza výskytu různých slov spojených s tematikou krajiny tvoří nezbytný úvod knihy, po němž následuje ještě jazykový koutek (zde českého čtenáře potěší odkaz na obraz Sklizeň od Pietera Bruegela z r. 1565, který si v originále může prohlédnout ve sbírkách Národní galerie v Praze). Obliba Bruegelových obrazů ukazuje na vystižení genia loci evropské krajiny (Richard T. T. Forman a Michel Godron použili ve své knize Landscape Ecology r. 1986 obraz Lovci na sněhu k ilustraci „tradiční“ obhospodařované krajiny). Autoři jsou důslední i stran používaných adjektiv, takže rozlišují krajiny přírodní a kulturní, rurální a urbánní a zabývají se i estetickým pojetím krásy a malebna, obrazem krajiny, jak je nahlížena a vnímána lidmi. Do této linie vizuálního vnímání jsou zasazeny časoprostorové kapitoly zabývající se strukturami, měřítky, vrstevnatostí a různorodostí, prostorovým uspořádáním a procesy v čase (palimpsest), které však čtenáře spíše odvádějí od hlavní myšlenkové linie, než aby ukotvovaly subjektivní vnímání objektivní exaktností. Zkrátka a dobře, z geografických informačních systémů (GIS) lze možná dobře dostat mapu coby vnější masku krajiny, ale její věcnou podstatu, obsah a náplň nikoli.

Kapitolu o vizuálním vnímání krajiny bychom hledali spíše v učebnicích malířství nebo fotografie (perspektiva, obloha, panorama, průhled, vyhlídka, orientační body atp.), aplikace „gestalt“ principu a zvukomalebnosti pak dokreslují potřebu vnímání prostředí doslova všemi smysly (na to, jak společensky nezávadně odvodit chuť krajiny, jsem zatím nepřišel, byť např. divoké kořeny a místní jídla zanechávají nesmazatelnou paměťovou stopu). Vůbec se zdá, že pro průměrného Evropana je důležité, v jakém prostředí a kde žije, a zakořenění k rodné hroudě tu hraje odlišnou roli, což se následně projevuje i v přístupech k péči o krajinu. Poněkud neorganicky přesunou nejdelší kapitolu (65 stran) věnovanou umění a zahradní architektuře ze závěru knihy právě sem, protože navazuje na percepční kapitoly. Najdeme zde vše podstatné od bratrů z Limburka (iluminace hospodářských prací a usedlostí vévody z Berry) po impresionisty, se zvláštním důrazem věnovaným vlámským „primitivům“. Od Rajske zahrady je jen krok k giardino segreto a další krok k barokní zahradě a romantickému parku. Zahrada se tak stává předobrazem parku, jenž zprostředkovává vstup do krajiny.

Téměř povinné kapitoly jsou věnovány dynamice vývoje a prostorovým změnám uspořádání krajinné mozaiky a prvků pokryvu včetně městských ploch (podle původního konceptu Kevina Lynche, The Image of the City, 1960), konektivitě, fragmentaci, metrikám a indikátorům. Následný rozbor struktury a půdorysů sídel a jejich infrastruktury, procesu osídlování a urbanizace, přechodu urbánní a rurální krajiny, čtení krajiny a historických toponym, ústí do sledování vývoje v reálném čase až k principům zonace (včetně význa-

mu živých plotů a role starých stromů a pařezení či vrškování – zkracování koruny, kdy si najednou uvědomíme, že už nejsme v Ardenách, ale v intenzivně využívané nížinné krajině severozápadní Evropy). Stříhem se sice dostáváme k naplnění Evropské úmluvy o krajině, ale prostřednictvím obecné fyzickogeografické typologie odkazující se na přístupy vymezování chorotypů (skupin druhů s podobným rozšířením). Teprve nyní dostává smysl zařazení kapitoly o umění v krajině – tvoří přemostění od strojových typologií k ochranně kulturního dědictví krajiny (heritage). Závěrečná kapitola je oslavou Úmluvy, od principu subsidiarity územního plánování přes participaci veřejnosti až po krajinné plánování se sektorovými politikami. Princip interdisciplinarity, resp. transdisciplinarity totiž nespočívá v tom, že si osvojíme několik dobře znějících „holistických“ termínů nebo že přidáme do GIS projektu několik socioekonomických a demografických vrstev, ale znamená, že podpoříme rozhodování o nakládání s krajinou tak, aby se potřeby obyvatel uplatnily v rozhodování regionálních autorit a záměrech tzv. klíčových hráčů.

Už v předchozím textu jsem zmínil tematickou blízkost ochrany přírody a péče o krajinu. Jsou zájmové předměty ochrany přírody, jejichž ochrana jde v Evropě jistě dál než v rozvinutých mimoevropských zemích, jakkoli dobrá praxe může zdánlivě (např. publikačně) zaostávat za explicitně definovanou teorií. Mezi takové příklady patří evropská soustava chráněných území Natura 2000, evropská síť migračních tras nebo právě výše zmíněná Evropská úmluva o krajině. Přestože její naplňování nejde tak lehce, jak si signatáři představovali, je tu a postupně se realizuje.

Použitá literatura uvedena na webu Živy.

Springer, Dordrecht, The Netherlands, 2017, 436 str. Knihu lze zakoupit jako elektronickou nebo tištěnou verzi v e-shopu nakladatelství Springer. Cena od 106,99 eur

1 Rekultivační jezero Most s plochou 309 ha – příležitost pro rekreační aktivity v návaznosti na město. Foto J. Zacharová

